

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

1 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 1, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 1, ISSUE 2

TOSHKENT-2023

**КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ.
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ**

1. ХУСАНОВ Озод Тиллабоевич МАЪМУРИЙ ИСЛОҲОТЛАР ВА МАҲАЛЛИЙ ИЖРОИЯ ҲОКИМИЯТИ	8
2. JUMAYEV Shohjahon Begimqul o'g'li JISMONIY VA YURIDIK SHAXSLARNING MUROJAATLARI BILAN ISHLASH: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR VA TAHLIL	13

**ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**

3. YAKUBOVA Iroda Bahramovna MUALLIFLIK HUQUQLARINI JAMOAVIY BOSHQARISH FAOLIYATINING SUN'IY INTELLEKT BILAN BOG'LIQ MUAMMOLARI: XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	18
4. РАХМОНОВ Отабек Қўчқор ўғли КОРПОРАТИВ ҲУҚУҚ СУБЪЕКТЛАРИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ШАКЛЛАРИ.....	27
5. ЮЛДАШЕВ Жаҳонгир Иномович АКЦИЯДОРЛИК-ҲУҚУҚИЙ МУНОСАБАТЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	34
6. ЛОБАНОВА Галина Юрьевна ПАРАЛЛЕЛЬНЫЙ ИМПОРТ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН И НЕОБХОДИМОСТЬ ЕГО ВНЕДРЕНИЯ В НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО	40
7. БАҲРАМОВА Моҳинур Бахрамовна ОНЛАЙН АРБИТРАЖДА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН Фойдаланиш ва автоматлаштирилган қарорлар қабул қилиш МАСАЛАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ИСТИҚБОЛИ ВА ИМКОНИАТЛАРИ.....	45

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

8. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ҲОЛАТИ ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	51
9. ҚУЧҚАРОВ Хамидулло Абдурасулович ЯНГИ МЕҲНАТ КОДЕКСИ – МЕҲНАТ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДА ЗАМОНАВИЙ МЕХАНИЗМЛАР	58
10. ХОЖАБЕКОВ Муфтулла ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАБОТЫ ПО СОВМЕСТИТЕЛЬСТВУ	64

**СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ.
ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ**

11. САФАРОВ Тахиржон Баходирович ОДИЛ СУДЛОВНИ АМАЛГА ОШИРИШ ЖАРАЁНИДА СУДЬЯЛАРНИНГ ЮРИДИК ЖАВОБГАРЛИГИ – СУДЬЯ ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИНГ ЭЛЕМЕНТИ СИФАТИДА.....	71
--	----

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

12. АХРАРОВ Бахром Джаббарович, БАРАТОВ Миродил Хомуджанович, ХАЛИЛОВ Назарбек Олимжанович ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	76
13. ТОШПУЛАТОВ Акром Икромович ФУҚАРОЛАРНИНГ ҚОНУН ОЛДИДА ТЕНГЛИГИ ПРИНЦИПНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ЖИНОЯТ КОДЕКСИДА АКС ЭТИШИ.....	84
14. МАМАНОВ Сардоржон Собир ўғли ХАЛҚАРО ҲУЖЖАТЛАРДА КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ “КОМПЛАЕНС-НАЗОРАТ” ТИЗИМИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ БЎЙИЧА СТАНДАРТ ВА ТАВСИЯЛАР	90
15. ПРИМОВ Обиджон Мусирманович ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РЕГЛАМЕНТАЦИИ КОНФЛИКТА ИНТЕРЕСОВ КАК МЕРА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ.....	98
16. БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи НОҚОНУНИЙ МИГРАЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ	103

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

17. МАХМУДОВ Суннатжон Азим ўғли ЯРАШГАНЛИК МУНОСАБАТИ БИЛАН ЖИНОЯТ ИШИНИ ТУГАТИШ: НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАР	111
---	-----

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

18. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна, ТОШМАТОВА Висолахон ЕВРОПЕЙСКАЯ ПРАКТИКА ЗАЩИТЫ ПРАВ ПАЦИЕНТОВ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19	119
19. ЭГАМБЕРДИЕВ Дилшод Алишерович ХАЛҚАРО НИЗОЛАРНИ ТИНЧ ЙЎЛ БИЛАН ҲАЛ ЭТИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА ХАЛҚАРО ТЕРГОВ КОМИССИЯЛАРИНИНГ ПРЕДМЕТ СОҲАСИ ВА ВАКОЛАТЛАРИ	132

ЮРИДИК ХИЗМАТ, АДВОКАТУРА, НОТАРИАТ

20. ФАЙЗИЕВ Хайриддин Сирожиддинович ЮРИСКОНСУЛЬТ КОМПЕТЕНТЛИГИ ТУШУНЧАСИ ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА.....	138
--	-----

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

21. SOGA Manabu DAMAGES IN JAPANESE TORT LAW WITH REFERENCE TO THE COMPARATIVE ASPECT	145
22. АБДУҲАЛИМОВ ШУҲРАТ АБДУҲАЛИМОВИЧ ДОРИВОР ЎСИМЛИКЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗАСИ – ДАВР ТАЛАБИ.....	157

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА

LAWYER HERALD

РАХМОНОВ Отабек Қўчқор ўғли

Тошкент давлат юридик университети
“Маъмурий ва молия ҳуқуқи” кафедраси ўқитувчиси
E-mail: otabekrakhmon@gmail.com

КОРПОРАТИВ ҲУҚУҚ СУБЪЕКТЛАРИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ШАКЛЛАРИ

For citation (iqtibos keltirish uchun, для цитирования): РАХМОНОВ О.Қ. Корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш шакллари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 1 (2023) Б. 27-33.

 6 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-1-4>

АННОТАЦИЯ

Мамлакатимизда корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонун ҳужжатлари қабул қилинган бўлсада, қайта ташкил этишнинг асослари, усуллари, турлари ва тартиби турли хиллиги ва мураккаблигини назарда тутиб уларни муайян бир тизимга солинмаганлигини, соҳага оид қонун ҳужжатларини такомиллаштиришни ва уларни амал қилиш механизми изчиллигини оширишни талаб қилади. Ушбу мақолада корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этишнинг ўзига хос жиҳатларини ҳисобга олиб, корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этишнинг шакллари ва уларни амал қилиши ҳуқуқий таҳлил қилинган. Шунингдек, корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш тушунчаси, ўзига хос хусусиятлари илмий таҳлил қилинган ҳолда очиб берилган. Мақолада корпоратив ҳуқуқ субъектларининг қайта ташкил этилиш ва бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатларнинг ҳуқуқий тартибга солиниши Ўзбекистон Республикасининг миллий қонунчилиги асосида илмий-назарий ва илмий-амалий таҳлил этилган.

Калит сўзлар: қайта ташкил этиш, қўшиб юбориш, ажратиш, ажратиб чиқариш, бирлашиш, юридик шахс.

РАХМОНОВ Отабек

Преподаватель кафедры административного и финансового права
Ташкентского государственного юридического университета
E-mail: otabekrakhmon@gmail.com

ФОРМЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ СУБЪЕКТОВ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

АННОТАЦИЯ

В нашей стране принято законодательство, регулирующее отношение, связанное с реорганизацией юридических лиц. С учетом многообразия и сложности оснований, методов, видов и процедур реорганизации необходимо привести их в определенную систему, усовершенствуя нормативно-правовые документы, относящиеся к данной сфере, тем самым повысив системность механизма их реализации. В статье, вместе с ее спецификой реорганизации субъектов корпоративного права и вышеперечисленных факторов анализируются формы реорганизации субъектов корпоративного права и их деятельность. Также, в статье автор, с научной точки зрения анализирует и раскрывает понятие реорганизации субъектов

корпоративного права, и ее особенности. На основе национального законодательства Республики Узбекистан анализируется правовое регулирование отношений, связанных с реорганизацией и ликвидацией субъектов корпоративного права.

Ключевые слова: реорганизация, слияние, разделение, выделение, объединение, юридическое лицо.

RAKHMONOV Otabek

Lecturer at Tashkent State University of Law

E-mail: otabekrakhmon@gmail.com

FORMS OF REORGANIZATION OF CORPORATE LAW SUBJECTS

ANNOTATION

Legislation regulating relations related to the reorganization of corporate law entities has been adopted in our country, but taking into account the diversity and complexity of the foundations, methods, types and procedures of reorganization, it is necessary to put them into a specific system, improve the legal documents related to the field and increase the consistency of the mechanism of their implementation. In this article, taking into account the specific aspects of the reorganization of corporate law subjects and based on the above factors, the forms of reorganization of corporate law subjects and their activity are analyzed. Also, in the article the author with a scientific analysis reveals the concept of reorganization of corporate law subjects, its specific features. In the article, the legal regulation of relations related to the reorganization and cancellation of corporate law subjects is analyzed scientifically, theoretically, and practically based on the national legislation of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: reorganization, merger, division, separation, consolidation, legal entity.

Мамлакатимиз иқтисодиётининг ривожланиши ва истиқболда юксалишида юридик шахслар алоҳида ўрин тутди. Айнан корпоратив ҳуқуқ субъектлари жамият аъзоларининг йирик сармояларини бирлаштириш, кўп миқдордаги моддий неъматлар алмашинуви ва бу орқали катта даромад олиш эвазига мамлакатнинг иқтисодий ривожланишида асосий субъект ҳисобланади.

Корпоратив ҳуқуқ субъектларининг ташкил этилиши ва бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатлар бозор иқтисодиёти шароитида муҳим аҳамиятга эга. Ушбу субъектларининг қайта ташкил этилиши ҳар доим ўзига хос ҳаётий долзарбликни вужудга келтиради. Чунки бир ҳуқуқ субъектининг барҳам топиши ва унинг ўрнига янги ҳуқуқ субъектининг вужудга келиши ёки мол-мулкнинг кейинги тақдирини ҳал қилиш масалалари ҳар бир давлат учун ҳамма вақт муҳим аҳамиятга эга бўлган. Зеро, ушбу муносабатларнинг мамлакатда қандай тартибга солинганлигига қараб, давлатнинг иқтисодий ривожланишини белгилаб олиш мумкин.

Мамлакатимизда корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонун ҳужжатлари қабул қилинган бўлсада, қайта ташкил этишнинг асослари, усуллари, турлари ва тартиби турли хиллиги ва мураккаблигини назарда тутиб уларни муайян бир тизимга солинмаганлигини, соҳага оид қонун ҳужжатларини такомиллаштиришни ва уларни амал қилиш механизми изчиллигини оширишни талаб қилади.

Корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш, улар бекор бўлишининг асосий усуллари билан бири ҳисобланади. Қайта ташкил этиш ҳужалик юритуви субъектлар фаолиятини тўғри ташкил этиш билан боғлиқ вазифани бажариш мақсадида амалга оширилади [1].

Кўпчилик муаллифлар қайта ташкил этиш корпоратив ҳуқуқ субъектларини бекор бўлиш усули эканлигини таъкидлашса, баъзилари қайта ташкил этишнинг барча усуллари ҳам корпоратив ҳуқуқ субъектларини бекор қилиш ҳисобланмаслигини таъкидлашади.

Масалан, Г.С.Шапкина фикрича, қайта ташкил этишнинг учта шаклида (қўшиб юбориш, ажаратиш, ажартиб чиқаришда) корпоратив ҳуқуқ субъектларини бекор қилиш ва унинг ҳуқуқий вориси бўлган янги юридик шахсни ташкил этилишини назарда тутди, айтиш мумкин эса, қўшиб олишда фақатгина қўшиб олинаётган субъект тугатилади, ўзгартиришда эса фақат янги субъект вужудга келиши кўзда тутилади [2, Б.64].

Таъкидлаш лозимки, қайта ташкил этиш тушунчасига баъзи муаллифлар доктринал таъриф беришга ҳаракат қилишади. Масалан, А.В.Соцкованинг фикрича, қайта ташкил этиш – бир ёки бир неча юридик шахс (ҳуқуқий ўтмишдош) ҳуқуқ ва мажбуриятларини ҳуқуқий ўтмишдошнинг бекор бўлиши ва ҳуқуқий ворисни вужудга келиши билан боғлиқ ҳолатда бошқа юридик шахс ёки шахсларга (ҳуқуқий ворис) ҳуқуқий ворислик тартибида ўтишини тавсифловчи ҳолат (юридик ҳаракатлар мажмуи) тушунилади [3, Б.42-43].

Мазкур таъриф корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш тушунчасига берилган анча асосли таклиф ҳисобланади. Бироқ, унда баъзи камчиликлар ҳам мавжуд. Масалан, мазкур тарифда ҳуқуқий ворислик учун асосий ҳолатлар ҳисобланган кредиторларни огоҳлантириш хусусидаги қоидалар ҳам ўзи ифодасини топиши лозим эди. Шу муносабат билан қайта ташкил этиш тушунчасига қуйидагича илмий-доктринал таъриф бериш мақсадга мувофиқ:

- қайта ташкил этиш – бир ёки бир неча юридик шахс (ҳуқуқий ўтмишдош) ҳуқуқ ва мажбуриятларини, кредиторларнинг ҳуқуқларини қаноатлантирилиши асосида, ҳуқуқий ўтмишдошнинг бекор бўлиши ва ҳуқуқий ворисни вужудга келиши билан боғлиқ ҳолатда бошқа юридик шахс ёки шахсларга (ҳуқуқий ворис) ҳуқуқий ворислик тартибида ўтишини тавсифловчи ҳолат (юридик ҳаракатлар мажмуи) тушунилади.

Мамлакатимиз фуқаролик қонунчилиги юридик шахсни қайта ташкил этиш асосларини белгиламайди. Фақатгина қайта ташкил этишга биргина асос сифатида муассислар (иштирокчилар) ёки таъсис ҳужжатларида шунга вакил қилинган юридик шахс органининг қарорини келтиради. Бунда муассислар ёки юридик шахс органининг қарори қайси ҳолат ёки сабабга асосланиши кўрсатилмайди. Юридик шахс унга бошқа юридик шахсни қўшиб олиш шаклида қайта ташкил этилганида қўшиб олинган юридик шахснинг фаолияти тўхтатилгани ҳақидаги ёзув юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига киритилган пайтдан бошлаб юридик шахс қайта ташкил этилган ҳисобланади.

Бу ўринда юридик шахсни қайта ташкил этишда кимнинг, муассислар ва юридик шахс органининг ёки ваколатли давлат органи ва суднинг хоҳиш истаги биринчи ўринда туришини аниқлаб олиш лозим. Б.Ибратов ва Н.Ш.Саид-Газиёваларнинг фикрича, бунда юридик шахс муассисларининг хоҳиш-истаги биринчи ўринда туради [4, Б.21].

Ҳ.Раҳмонқуловнинг таъкидлашича, бу масалани ҳал қилишда янги кодексда судга кенг ваколат берилади. Масалан, агар юридик шахс белгиланган муддатда қайта ташкил этилмаса, суд ваколатли органнинг даъвоси бўйича юридик шахснинг бошқарувчисини тайинлайди, ушбу вазифани бажаришни унга топширади [5].

Бу ўринда юридик шахсни қайта ташкил этишда биринчи навбатда муассисларнинг қарори бирламчи хусусиятга эга бўлади. Зеро, тижоратчи юридик шахсларни қайта ташкил этишда ваколатли давлат органларидан олинган розилик ҳам айнан муассисларнинг қарорларидан сўнг амалга оширилади.

Шу билан бирга юридик шахсларни мажбурий тартибда қайта ташкил этиш асосан товар бозоридага монополистик фаолиятни чеклаш мақсадида ҳам амалга оширилади. Зеро, бунда давлат ижтимоий ҳимояни таъминлаш ва фуқаролар ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишни амалга ошириш мақсадида мажбурий тартибдаги қайта ташкил этишни ташкил этади. Бу ҳолатда кўпинча “монопол юридик шахс”ни бўлиш ёки ажратиш усули танлаб, бу орқали тегишли соҳадаги якка, қудратли ва энг муҳими, монопол ташкилот ўрнига рақобатни вужудга келтирадиган ва бу билан истеъмолчилар манфаатларини ҳисобга олган ҳолда фаолият юритадиган икки ёки ундан кўп юридик шахс ташкил этилади. Бинобарин, савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида монополистик фаолиятининг қисман бўлсада мавжудлиги, истеъмолчиларнинг манфаатларига жуда катта зарар етказади, бозорлар мавжудлигининг асосий шарти бўлган рақобатнинг ривожланишига, товарларнинг истеъмолчиларга тўғридан-тўғри етиб боришига сунъий тўсқинлик қилади [6].

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16 октябрдаги 215-сонли Қарори билан тасдиқланган “Давлат корхоналари тўғрисида”ги низомнинг 31-бандига мувофиқ давлат корхонаси муассис қарорига кўра, тегишли равишда Давлат мулк кўмитаси ёки унинг ҳудудий бошқармаси билан келишган ҳолда, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ёхуд суд қарорига биноан қайта ташкил этилиши мумкин [7].

Муассис ёки юридик шахс органининг қарори бу – ушбу субъектларнинг субъектив ҳуқуқлари бўлиб, қонунда тўғридан-тўғри назарда тутилмаганлиги учун улар ўз қарорларини ҳеч қандай сабаб ёки ҳолат билан асосламасликлари мумкин. Бунда фақатгина муассис ёки

таъсис ҳужжатларида шунга вакил қилинган юридик шахнинг органи юридик шахсни қайта ташкил этиш ҳақида қарор қабул қилиб, қайта ташкил этиш усулини танлайди.

Корпоратив ҳуқуқ субъектлари қайта ташкил этилганда унинг ҳуқуқ ва бурчлари бошқа юридик шахсга ўтади. Ҳуқуқ ва бурчларнинг ўтиш тартиби ҳуқуқий ворислик масалалари юридик шахсни қайта ташкил этиш усулларига қараб турлича бўлади.

Умумий қоидаги кўра қайта ташкил этиш юридик шахс муассисларининг қарори билан, аниқроғи ихтиёрий равишда амалга оширилади. Бироқ, тижоратчи ташкилотларга нисбатан қонун ҳужжатларида мажбурий тартибда қайта ташкил этиш ҳолларда ҳам кўзда тутилган. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (кейинги ўринларда Фуқаролик кодекси) 49-моддаси 2-қисмида мажбурий тартибда қўшиб олиш қоидалар мустаҳкамланган бўлиб, унга кўра қонунда белгиланган ҳолларда юридик шахсни бўлиш ёки унинг таркибидан бир ёхуд бир неча юридик шахсни ажратиш шаклида уни қайта ташкил этиш вакил қилинган давлат органларининг қарори билан ёхуд суд қарори билан амалга оширилади.

Агар юридик шахс муассислари (иштирокчилари), улар вакил қилган орган ёки юридик шахснинг ўз таъсис ҳужжатлари билан қайта ташкил этишга вакил қилинган органи юридик шахсни ваколатли давлат органининг қароридан белгиланган муддатда қайта ташкил этмаётган бўлса, суд мазкур давлат органининг даъвоси бўйича юридик шахснинг бошқарувчисини тайинлайди ва унга ушбу юридик шахсни қайта ташкил этишни топширади. Бошқарувчи тайинланган пайтдан бошлаб унга юридик шахснинг ишларини бошқариш ваколатлари ўтади. Бошқарувчи судда юридик шахс номидан ҳаракат қилади, тақсимлаш балансини тузади ва уни юридик шахсларни қайта ташкил этиш натижасида вужудга келадиган таъсис ҳужжатлари билан бирга кўриб чиқиш учун судга топширади. Суднинг ушбу ҳужжатларни тасдиқлаши янгидан вужудга келадиган юридик шахсларни давлат рўйхатидан ўтказиш учун асос бўлади.

Қонунда белгиланган ҳолларда юридик шахсларни қўшиб юбориш, қўшиб олиш ёки ўзгартириш шаклида қайтадан ташкил этиш ваколатли давлат органларининг розилиги билангина амалга оширилиши мумкин.

Юқоридаги ҳолатларга асосланиб юридик шахсларни қайта ташкил этиш орқали тугатишда бозор иқтисодиёти талабларидан келиб чиқиб кўпинча ихтиёрий усулда қайта ташкил этиш қўлланилади. Бироқ, давлат органлари истеъмолчилар манфаатларини назарда тутиб қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда тижоратчи юридик шахсларни мажбурий тартибда қайта ташкил этишни амалга оширишлари мумкин.

Корпоратив ҳуқуқ субъектлари қайта ташкил этилганда ҳамма вақт топшириш ҳужжати ва тақсимлаш баланси тузилади. Ҳар бир шахс учун қайта ташкил этишнинг ўзига хос тартиби ва ўзига хос қоидалари белгилансада, Фуқаролик кодекси топшириш ҳужжати ва тақсимлаш балансига нисбатан умумий қоидаларни белгилайди. Бунда бўлиш ва ажратишда тақсимлаш баланси тузилса, қўшиб юбориш, қўшиб олиш ва ўзгартиришда топшириш ҳужжати тузилади.

С.С.Гулямовнинг фикрича, қўшиб юбориш шаклидаги қайта ташкил этишни амалга оширишда қуйидаги босқичлардан кетма-кет ўтиш лозим:

1. Қўшиб юборишда иштирок этувчилар билан қўшиб юбориш тўғрисидаги шартномани тузиш;

2. Қўшиб юборишда иштирок этаётган ҳар бир жамият акциядорларининг умумий йиғилишида қўшиб юбориш шаклида қайта ташкил этиш тўғрисида, қўшиб юбориш шартномасини ва ўтказиш далолатномасини тасдиқлаш ҳақидаги қарор қабул қилиниши лозим;

3. Қўшиб юборишда иштирок этаётган жамият акциядорларининг қўшма умумий йиғилишида янги вужудга келадиган жамият уставини тасдиқлаш ва кузатув кенгашини сайлаш;

4. Қўшиб юборишда бирлашиб кетган қимматли қоғозларни чиқаришни давлат рўйхатидан ўтказиш ва қимматли қоғозларни чиқаришнинг натижалари ҳақидаги ҳисобот [8, Б.394-395].

Дарҳақиқат, қўшиб юбориш тўғрисидаги шартнома ҳам фуқаролик-ҳуқуқидаги шартномалардан бири ҳисобланади. Бу туркумдаги шартномаларнинг мавжудлиги ҳозирги кунда ҳам юридик адабиётларда кўплаб учрайди.

Бу ўринда юридик шахсларни қўшиб юбориш тартиби ҳар бир юридик шахс тури учун шу юридик шахснинг ҳуқуқий мақоми, ҳуқуқ ва муомала лаёқати, унинг умумий ва ўзига хос

белгилари, устав ва низомига мувофиқ турлича бўлади. Лекин, Фуқаролик кодекси қўшиб олишга нисбатан юридик шахслар учун битта умумий қоида қўшиб олинганда ҳуқуқий ворислик қоидасини белгилайди. Унга кўра, юридик шахслар қўшиб юборилганида улардан ҳар бирининг ҳуқуқ ва бурчлари топшириш ҳужжатига мувофиқ янгидан вужудга келган юридик шахсга ўтади.

Қайта ташкил этиш билан юридик шахслар бекор бўлишининг кейинги усули бу – қўшиб олиш ҳисобланади. Қўшиб олиш тушунчасига Фуқаролик кодекси таъриф бермасада ҳуқуқий адабиётларда “қўшиб олиш” тушунчаси атрофлича таҳлил этилган ва кўпчилик олимлар қўшиб олишга нисбатан деярли бир хилдаги фикрни билдиришади. Айрим олимларнинг фикрича, қўшиб олиш қўшиб юборишнинг алоҳида ҳолати бўлиб, бунда битта юридик шахсга иккинчиси қўшилади. Бунда иккинчи юридик шахс бекор бўлса, биринчиси ўзининг мавжудлигини сақлаб қолган ҳолда фақатгина ўз фаолияти доирасини кенгайтиради ёхуд ўз фаолиятининг турини ўзгартиради. Бу ҳолат албатта ушбу юридик шахснинг ҳуқуқ лаёқати мазмунида белгилаган тартибда ифодаланди [9].

Баъзи олимларнинг фикрига кўра, қўшиб олиш – мавжуд корхонанинг таркибига бошқани бириктириш бўлиб, бунда бириктирилаётган корхонанинг мавжудлиги барҳам топади [10].

И.Б.Зокировнинг таъкидлашича, юридик шахснинг қўшилишида унинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари уни қўшиб олаётган юридик шахсга ўтади ва қўшилган юридик шахс ўзининг мустақил равишда иш олиб боришини бекор қилади [11].

А.Шукруллаевнинг фикрича, бир ёки бир неча юридик шахсларни барча ҳуқуқлари ва мажбуриятларини ўтказиш йўли билан бошқаси томонидан қўшиб олинishi қайта ташкил этиш шакли ҳисобланади [12, Б.48].

С.С.Гулямовнинг эътирофи таъкидлашича, қўшиб олишда бир юридик шахс ўзининг мавжудлигини сақлаб қолган ҳолда, ўз фаолиятини бекор қилган бошқа юридик шахсни қўшиб олади ва бундай ҳолат тегишли органларда расмийлаштиришни талаб қилади [13, Б.13].

Юқорида баён этилган таърифларнинг барчаси битта умумий ҳолатдан, бир ёки бир неча юридик шахсларни ўз фаолиятларини тугатиб, ҳуқуқ ва мажбуриятларини битта юридик шахсга ўтказиш йўли билан бирлашишлари ҳолатидан келиб чиқиб, қўшиб олиш усулига таъриф беришади. Фуқаролик қонунчилигида “қўшиб олиш” усулини “бирлаштириш” атамаси билан номлаш ҳолатлари учрайди. Гарчи Фуқаролик кодексининг 49-50-моддаларида қайта ташкил этишнинг бу усули аниқ ва қатъий равишда “қўшиб олиш” - деб номланса, “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонунининг 97-моддасида ва “Маъсулияти чекланган ҳамда қўшимча маъсулиятли жамиятлар тўғрисида” ги 2001 йил 6 декабр Қонуннинг 51-моддасида қайта ташкил этишнинг бу усули “бирлаштириш” - деб номланади.

Бу ўринда қайта ташкил этишнинг бу усули (юқоридаги икки қонунда номланганидек “бирлаштириш” эмас, Фуқаролик кодексининг 49-моддаси талаблари асосида “қўшиб олиш”) га “Маъсулияти чекланган ҳамда қўшимча маъсулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонунда тўғри таъриф берилган. Шу муносабат билан “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонунининг 97-моддаси ва “Маъсулияти чекланган ҳамда қўшимча маъсулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонуннинг 51-моддаси номланишини ўзгартириш ва “жамиятни қўшиб олиш” - деб номлаш ҳамда “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонуннинг 97-моддаси мазмунини Фуқаролик кодексининг 49-моддаси талабларига мос равишда “Маъсулияти чекланган ҳамда қўшимча маъсулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонуннинг 51-моддасидаги каби таҳрирда ифодалаш лозим.

Қўшиб олиш акциядорлик жамиятларида (АЖ), масъулияти чекланган жамиятларда (МЧЖ) ва қўшимча маъсулиятли жамиятларда (ҚМЖ) ларда ўхшаш ҳолда кечади ва ўзига хос умумийлик касб этади. Бироқ, бу ўринда АЖлар қўшиб олинганда қимматли қоғоз ҳисобланган акцияларни бирлаштириш масаласини ҳал қилиб олишлари лозим бўлади. АЖларда бирлаштирилаётган жамият ва бирлаштириб олаётган жамият бирлашиш тўғрисида шартнома тузадилар, унда бирлашишнинг тартиби ва шартлари, шунингдек бирлаштирилаётган жамиятнинг акцияларини бирлаштириб олаётган жамиятнинг акциялари ва (ёки) бошқа қимматли қоғозларига айирбошлаш тартиби белгилаб қўйилади. Ҳар бир жамиятнинг кузатув кенгаши бирлашишда иштирок этаётган ўз жамиятининг умумий йиғилиши ҳукмига бирлашиш тарзида қайта ташкил этиш тўғрисидаги ва бирлашиш шартномасини тасдиқлаш ҳақидаги масалани киритади. Бирлаштирилаётган жамият кузатув

кенгаши ўтказиш далолатномасини тасдиқлаш тўғрисидаги масалани ҳам акциядорлар умумий йиғилиши ҳукмига ҳавола этади.

Мазкур жамиятлар акциядорларининг қўшма умумий йиғилиши уставга ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида қарор қабул қилади. Акциядорларнинг қўшма умумий йиғилишида овоз бериш тартиби бирлашиш тўғрисидаги шартномада белгилаб қўйилади.

МЧЖ ва ҚМЖларда эса, бирлаштириш шаклида қайта ташкил этишда иштирок этувчи ҳар бир жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши бундай қайта ташкил этиш тўғрисида, бирлаштириш тўғрисидаги шартномани тасдиқлаш ҳақида қарор қабул қилади. Бирлаштирилаётган жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши эса, топшириш далолатномасини тасдиқлаш тўғрисида ҳам қарор қабул қилади.

Бирлаштиришда иштирок этувчи жамиятлар иштирокчиларининг қўшма умумий йиғилиши бирлаштирилаётган жамиятнинг таъсис ҳужжатларига жамиятнинг иштирокчилари таркиби ўзгариши, уларнинг улушлари миқдорларини белгилаш билан боғлиқ ўзгартишлар, бирлаштириш тўғрисидаги шартномада назарда тутилган бошқа ўзгартишларни киритади. Шунингдек зарурат бўлганда бошқа масалалар қаторида бирлаштирилаётган жамиятнинг органларини сайлаш тўғрисидаги масалаларни ҳам ҳал этади. Бундай умумий йиғилишни ўтказиш муддатлари ва тартиби бирлаштириш тўғрисидаги шартномада белгиланади.

Фуқаролик кодексида белгиланган қайта ташкил этишнинг кейинги шакли “бўлиш” ҳисобланади. Бўлинганда юридик шахс тугатилиб, унинг ўрнига икки ёки ундан ортиқ юридик шахс ташкил топади [14]. Айрим мутахассислар бўлиш монополистик фаолиятни чеклаш мақсадида тегишли давлат органи томонидан амалга оширилишини таъкидласа [15], Ж.Юлдашев, агар юридик шахс бирлашмаларини, шунингдек хўжалик юритувчи субъектларни “қўшиб юбориш” “бирлаштириш” тўғрисида қарор қабул қилган шахслар ёки органлар монополияга қарши давлат органидан розилик бериш учун илтимоснома билан мурожаат қилишлари, бундан ташқари бирлашаётган хўжалик юритувчи субъектларнинг ҳар биридан асосий фаолият турлари, уларнинг тегишли товар бозорида улуши ва бирлашмага киришига розилиги тўғрисида маълумотлар тақдим этиши лозимлигини билдиради [16].

Корпоратив ҳуқуқ субъектларини бўлиш ҳам қайта ташкил этишнинг бошқа усуллари каби муассислар ёки таъсис ҳужжатларида кўзда тутилган юридик шахс органларининг қарорига мувофиқ ёхуд қонун ҳужжатларида кўзда тутилган ҳолларда давлат органлари ва суд томонидан амалга оширилиши мумкин.

Одатда нима учун “бўлиш” амалга оширилаётганлигининг сабаблари талаб қилинмайди. Бироқ бўлиш юридик шахс фаолиятни кенгайтириш ва йирик солиқлардан қочиш мақсадида, ҳамда иштирокчилар ва муассисларнинг юридик шахс мол-мулкани ўзаро тақсимлаб олишлари натижасида амалга оширилади.

Қайта ташкил этишнинг бўлиш шакли ҳақидаги қоидалар “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги ва “Маъсулияти чекланган ҳамда қўшимча маъсулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонунларда кенгроқ ёритилган. Юридик шахслар фаолиятини тартибга солувчи бошқа қонун ҳужжатларида қайта ташкил этиш шакллариининг умумий тарзда қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилиши назарда тутилган.

Хулоса ўрнида таъкидлаш лозимки, корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этишга оид фуқаролик қонунчилигида фақатгина умумий қоидалар белгиланган. Шу билан бирга юридик шахсларнинг алоҳида турларига оид бўлган қонунларда ҳам юридик шахсларни қайта ташкил этишнинг умумий принциплари ифодаланган холос. Бу эса ўта мураккаб жараён бўлган қайта ташкил этишни амалга оширишда, бу жараёни тўлиқ ишлашида кўплаб қийинчиликлар ва турли хилдаги ёндашувларга сабаб бўлиши мумкин.

Шу муносабат билан қайта ташкил этиш жараёни учун хос бўлган барча ҳолатларни ҳуқуқий жиҳатдан тўлиқ тартибга солувчи қонун ҳужжатларини белгилаш ва “Қайта ташкил этиш тўғрисида”ги Низомни қабул қилиш лозим.

Корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонун ҳужжатларини илмий-назарий жиҳатдан таҳлил қилиб, мазкур соҳа қонунчилигининг тарқоқ ҳолда эканлигидан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикасининг “Корпоратив ҳуқуқ субъектларини қайта ташкил этиш ва тугатиш тўғрисида”ги Қонунини қабул қилиш лозим.

Мазкур қонунда корпоратив ҳуқуқ субъектларини (юридик шахсларни) қайта ташкил этиш тушунчаси, қайта ташкил этиш усуллари, қайта ташкил этиш жараёни ва уни амалга ошириш

қоидалари, тақсимлаш баланси ва топшириш далолатномаси, кредиторлар ҳуқуқлари ва уларнинг кафолатлари, кредиторлар манфаатларни ҳимоя қилиш, ҳуқуқий ворислик, юридик шахсларни тугатиш асослари, тартиби, тугатиш тўғрисидаги қарор, тугатиш комиссияси ва унинг фаолияти, кредиторлар талабларини қондириш тартиби, оралиқ тугатиш баланси ва тугатиш баланси, юридик шахс тугатилганда кредитор талабларини қаноатлантириш каби масалалар ўз ифодасини топиши лозим.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Дивер Е.П. Правовое регулирование реорганизации коммерческих организаций: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2002. – 24 с. // URL: <http://www.dslib.net/civil-pravo/pravovoe-regulirovanie-reorganizacii-kommerche-skih-organizacij.html>.
2. Шапкина Г.С. Новое в российском акционерном законодательстве (изменения и дополнения Федерального закона «Об акционерных обществах»)/Вестник ВАС РФ.- Мсква. 2002. - №2 // URL: <http://lawlibrary.ru/article1120755.html>.
3. Соцкова А.В. Некоторые вопросы реорганизации акционерных обществ // Юридический мир. – Москва. 2006. -№1.
4. Ибратов Б., Саидғозиева Н. Тадбиркорлик кафолатлари // Истиқлол ва ҳисобот. – Тошкент, 1998. - №2.
5. Раҳмонқулов Ҳ.Р. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодексининг биринчи қисмига умумий тавсиф ва шарҳлар.-Тошкент: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 1997.-175 б.
6. Саид-Ғазиева Н.Ш. Аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасида истеъмолчиларнинг ҳуқуқини ҳимоя қилиш. -Тошкент: ТДЮИ, 2005.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16 октябрдаги 215-сонли Қарори билан тасдиқланган “Давлат корхоналари тўғрисида”ги низом // URL: <https://lex.uz/docs/1072916>.
8. Раҳманкулов Х.Р., Гулямов С.С. Корпоративное право. -Тошкент: ТГЮИ, 2004.
9. Тумаков А.В. Слияние, присоединение и поглощение кредитных организаций: гражданско-правовые аспекты: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: 2009. – 15 с. // URL: <http://www.dslib.net/civil-pravo/slijanie-prisoedinenie-i-poglowenie-kreditnyh-organizacij-grazhdansko-pravovye.html>.
10. Митус И.А. Правовые последствия слияний и поглощений коммерческих организаций, осуществляемых путем реорганизации в форме слияния или присоединения // Вестник Московского университета МВД России 2010. – №5. – С. 36. // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravovye-posledstviya-sliyanij-i-pogloschenij-kommercheskih-organizatsiy-osuschestvlyae-myh-putem-reorganizatsii-v-forme-sliyaniya-ili/viewer>.
11. Зокиров И.Б. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик ҳуқуқи. -Тошкент: Адолат, 2009. - 58 б.
12. Шукруллаев А. Қишлоқ хўжалик корхоналарини қайта ташкил этишнинг ҳуқуқий асослари. //Хўжалик ва ҳуқуқ. – Тошкент, 1999. - №6.
13. Гулямов С.С. Некоторые проблемы процессов реорганизации акционерных обществ в Узбекистане // Обзор законодательства Узбекистана. – Тошкент, 2004. -№4.
14. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига шарҳ. I жилд. – Тошкент: Vektor-Press, 2010. – 343 б. // URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/7/74875.pdf>.
15. Гутников О.В. Кодификация норм корпоративного законодательства об ответственности управляющих за убытки, причиненные юридическим лицам // Журнал российского права. 2014. №1. // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kodifikatsiya-norm-korporativnogo-zakonodatelstva-ob-otvetstvennosti-upravlyayuschih-za-ubytki-prichinennye-yuridicheskim-litsam/viewer>.
16. Юлдашев Ж.И. Акциядорлик жамиятлари – фуқаролик ҳуқуқининг субъекти сифатида.-Тошкент: ТДЮИ, 2004. -142 б.